

ביאורים

הרמח"ל החל להסביר מהם הדרכים לקניית הענווה ואילו דברים יכולים להרחיק את האדם ממנה. כעת ממשיך הרמח"ל לטוות את הקו שהתחלנו ללמוד אתמול. היסוד שהרמח"ל עזר לנו להבין הוא שהאדם אינו שליט על העולם. אמנם יש לו כוח רב, ויכולות אדירות, אבל הכוח הזה לא ממנו. אנו יכולים ללמוד זאת מהעובדה הפשוטה שאדם לא נמצא במצב הצלחה תמידי. אדם עשיר יכול לרדת מנכסיו בזמן קצר, ואדם בריא גם אם הוא גיבור בעל שם יכול לחלות ולאבד מכוחו. עובדה זו יכולה לעזור לנו להפנים את העובדה שיש אדון ומנהיג לעולם, והוא אינו האדם אלא ה' יתברך.

בתקופה של הצלחה האדם עלול להגיע למצב של אדישות רוחנית והידרדרות בעבודת ה'. הדבר קורה משתי סיבות. הסיבה הראשונה היא בגלל שיכרון ההצלחה - קל לאדם לנכס את ההצלחה לעצמו. הוא כל כך מתפעם ומשתאה לנוכח ההצלחה שלו ורואה עד כמה הוא טוב וכישרוני, עד שהוא שוכח שהקב"ה טבע בו את הכוחות הללו והוא מייחס את ההצלחה לעצמו בלבד. הסיבה השנייה היא משום שכשלאדם טוב והוא נח על זר הדפנה קשה לו לעבוד את ה' באותה ההתמדה שהייתה לו לפני תחושת הרוגע. כשהיה זקוק לעזרתו של הקב"ה היה זה טבעי להתפלל ולהשתדל יותר בעבודתו, אבל כאשר אדם נמצא בשלווה גשמית הדבר יכול להטעות ולבלבל, ועלול להשכיח ממנו את חובתו לקב"ה.

על מצב זה של שביעה גשמית מדבר הרמח"ל, ומזהיר אותנו שלא ניפול במדרון החלקלק הזה אלא נכיר אותו עוד לפני שניכנס אליו. העניו לא הולך שולל אחרי השלווה הגשמית, הוא לא חושב שהיא בזכותו, וגם לא שוכח את חובותיו בעבודת הבורא, ולכן היא אינה גורמת לו להידרדרות רוחנית.

הרחבות

• הקשר בין גסות הרוח לעניות בתורה

סימן לגסות הרוח עניות התורה. ביאר זאת רבי פנחס הורוויץ: "שעל ידי עניות בתורה (בורות בדברי תורה) בא לידי גסות הרוח... כי המתמיד בתורה ה' נתעלה בכל יום ומכיר בכל יום גדולת הבורא ומעלת התורה כי רב הוא להשיגה וקוצר דעת האדם המשיג, ולכך כתב במשה רבנו עליו השלום שהיה עניו מכל האדם אשר על פני האדמה, מפני גודל השגתו בתורה אשר לא קם כמוהו, ובהיפוכו המבטל מן התורה" [פנים יפות, דברים יא, כח]

• וקנה לך חבר

שיבקש לו חברים. הרמב"ם מודגש בעניין זה את חשיבות המאמץ לקניית החבר, ומציין את הדרכים לעשות זאת: "ואמרו וקנה לך חבר - הוציאו בלשון קנייה, ולא אמר: עשה לך חבר, או: התחבר לחברים, וכיוצא בזה, והכוונה שראוי לאדם שיקנה לעצמו חבר על כל פנים, כדי שייתקנו בו כל ענייניו, כמו שאמרו: "אי חברא אי מיתותא" (או חבר או מיתה), ואם לא מצאו - צריך להשתדל בו, ואפילו ימשכהו לחברות תחילה עד שיהיה חבר, ולא יסור מלכת אחר רצונו, עד שיחזק חברותו, כמו שיאמרו אנשי המוסר: כאשר תתחבר, אל תתחבר לפי מידותיך, אלא התחבר לפי מידות חברך" [פירוש המשנה לאבות א, ו].

לעילוי נשמת סגן יעקב שמשון עמיחי מרחביה הי"ד שנפל בדרום לבנון במלחמת לבנון השנייה

אֵלָא שִׁיבְקֵשׁ לוֹ חֲבֵרִים תְּמִימִים, שְׂאִירוֹ עֵינָיו בְּמָה שֶׁהוּא עוֹר בּוֹ, וְיִזְכִּיחוּהוּ בְּאֶהְבְּתֶם, וְנִמְצְאוּ מְצִילִים אוֹתוֹ מִכָּל רָע, כִּי מָה שְׂאִין הָאָדָם יִכּוֹל לְרְאוֹת, לְפִי שְׂאִינוֹ וְרֹאֵה חוֹבָה לְעַצְמוֹ, הֵם יִרְאוּ וְיִבְיִנוּ וְיִזְהִירוּהוּ וְנִשְׁמְרוּ. וְעַל זֶה נֶאֱמַר (משלי כד, ו), "וְתִשְׁוְעָה בְּרֵב יוֹעֵץ".

תמורותיהם - השינויים המתרחשים בזמן **לשחר** - לבקש. **מתגודד** - בוכה. **ספקתי על ירך** - הכיית ביד על ירכי כדרך אבל. **נוהם** - שואג ומתפרע. **שבוחי** - המשבח את עצמו. **אסתרא וכו'** - סלע (סוג מטבע) יחיד בתוך כד מתקשקש ומרעיש [המשך הפתגם: אך כד מלא מטבעות אינו משמיע קול]. **עד התכלית** - באופן מושלם. **פאראס בקעוס** - כארס נחש כעוס.

השני הוא ענין חלופי תולדות הזמן ורב תמורותיהם, פי העשיר - קל להיות עני, והמושל - לעבד, והמקבד - לנקלה, ואם הוא יכול כל כך על נקלה לשוב אל המוצב הנזב בעיניו היום, איך יגבה לבו על מצבו אשר אינו בטוח עליו? כמה מיני חלאים יכולים חס-וחלילה לבוא על האדם שיצטרף כמו פיו להתחנן למי שיעזר אותו ויסיעהו, ונקל לו במקצת? כמה צרות חס-וחלילה יכולים לבוא עליו שיצטרף ללכת לשחר פני רבים אשר מאס לפעמים לתת להם שלום, למען יהיו לו למושעיים? ודברים אלה אנהנו רואים בעינינו דבר יום ביומו, כדאי הם להסיר מלב האדם גאותו ולהלבישו ענוה ושפלות.

וכשיתבונן עוד האדם על חובתו לפני יתברך, וכמה היא נעזבת ממנו, וכמה הוא מתרשל בה, ודאי שייבש ולא יתגאה, יפלים ולא ירום לבבו. וכן הוא אומר (ירמיה לא, יז-יח), "שמעו שמעתי אפרים מתגודדו כי אחרי שובי נחמתי ואחרי הנדעי ספקתי על ירך בשתי וגם נכלמתי וגו'. ועל הכל יתבונן תמיד להכיר חלשת השכל האנושי ורב טעיותיו וכזביו, שיותר קרוב לו תמיד הטעות מהידיעה האמתית, על פן ירא תמיד מהסכנה הזאת, ויבקש ללמוד תמיד מפל אדם ולשמע תמיד לעצה פן יכשל, והוא מה שאמרו זכרונם לברכה (אבות ד, א), "איזהו חכם? - הלמד מפל אדם", וכן הוא אומר (משלי יב, טו), "שמע לעצה חכם".

אך מפסידי המדה הזאת הוא הרבי והשביעה בטובות העולם הזה, וכענין הכתוב שפשוש אומר (דברים ח, יב-יג), "פן תאכל ושבעת וגו' ורם לבבך וגו'. על פן מצאו להם החסידים - טוב להיות האדם מענה נפשו לפעמים, למען השפיל יצר הגאווה, אשר איננו מתגבר אלא מתוף הרבי, וכענין שאמרו זכרונם לברכה (ברכות לב ע"א), "אין ארי נוהם מתוף קפה של תבן אלא מתוף קפה של בשר".

והנה בראש כל המפסידים הוא הסכלות ומעוט הידיעה האמתית, כי תראה שאין הגאווה מצויה יותר אלא במי שסכל יותר, ורבותינו זכרונם לברכה אמרו (סנהדרין כד ע"א), "סימן לגסות הרוח עניות התורה", וכן אמרו (והר בלק קגג, ב), "סימן דלא ידע כלום שבוחי", ואמרו עוד (בבא מציעא פה ע"ב), "אסתרא בלגינא קיש קיש קריא". עוד אמרו (בראשית רבה טו, ג), "שאלו לאילני סרק, מפני מה קולכם נשמע? אמרו, הלואי יהיה קולנו נשמע ונזכר", וכבר ראינו שמושה, שהוא מבחר שבכל האדם היה ענו מפל האדם.

עוד ממפסדי הענוה הוא ההתחברות או ההשתמש בבני אדם חנפים, אשר לגב לבו בחנפותם למען ייטב להם ושבוהו וירוממוהו, בהגדיל מה שיש בו מן המעלות עד התכלית, ובהוסיף עליו מה שאין בו כלל, ולפעמים שמה שיש בו הוא ההפך ממה שמשבחין אותו.

והנה סוף סוף דעת האדם קלה, וטבעו חלש ומתפתה בקל, כל-שפן בדבר שאליו הוא נוטה בטבע, על פן בשמעו את הדברים האלה יוצאים מפי שהוא מאמין לו - יכנסו בו כארס בקעוס, ונמצא נופל ברשת הגאווה ונשבר.

הרי לנו יואש (דברי הימים ב' כד), אשר היטיב לעשות כל מי הורהו יהודע הכהן רבו, ואחרי מות יהודע באו עבדיו והתחילו להתניף לו ולהגדיל הלוליו עד שדמוהו לאלוה, אז שמע המלך אליהם. ותראה זה הדבר בבורו, כי רב השרים והמלכים, או כל בעלי היכלת, יהיו באיזה מזרעה שיהי, נכשלים הם ונשחתים בעבור חנפת משרתיהם.

על כן מי שעניו בראשו יותר יזהר ועני במעשי מי שרוצה לקנותו לו לחבר או ליועץ או לפקיד על ביתו, ממה שיהיה ועני במאכלו ובמשתתיו, כי המאכל והמשתה יוכל להזיק לגופו בלבד, והחברים או הפקידים יוכלו להשחית נפשו ומאודו וכל כבודו. ודוד המלך עליו השלום אומר (תהלים קא-ז), "לא ישב בקרב ביתי עשה רמיה", "הלך בדרך תמים הוא ושרתני". ואין טוב לאדם

